

Inhoud

Proloog	7
De troostvogel	14
Als koning Hizkia	31
Naar Amerika	45
Ik wil leven	56
Een schip vol hoop	64
Dakoata	72
Horseback naar de kerk	82
Smeulende ruïnes	93
De Dust Bowl	113
'Wie der Vater...'	128
Een NSB'er	140
De liberator	150
De vlucht	168
Doe de groeten aan je volk	192
Epiloog	201
Verantwoording	215
Literatuur	220

Proloog

Een duistere dag in januari. De stormachtige noordwester sleurt al dagen aaneen regenwolken over de vlakten. Wat niet voor mogelijk werd gehouden, gebeurt: Friesland kan zijn water niet meer kwijt. Zo wordt het land van mijn vaderen ouderwets in de week gezet. De eerste binnendijkjes breken door, kleurloze weilanden veranderen in glinsterende stroken. De gedaanteverwisseling voert mij terug in de tijd dat onze waterwegen nog werden begrepen.

Het was in de Tweede Wereldoorlog, ik was het boerenkind dat altijd in me zou blijven zitten, ben terug in de afgelegen buurtschap waar ik werd geboren en opgroeide. Op een kop-hals-rompboerderij aan een kilometer lange, doodlopende grindweg. Een buurtschap van zeven boerderijen, een kleine koemelkerij, een paar arbeiderswoningen, een brugwachtershuisje.

Een lange winter zonder kleur, ondergelopen weilanden, in de nawinter een onaangekondigde vorstinal, staalblauwe lichten, eindeloze ijswegen, schaatsen bij maanlicht. Onderduikers verzekeren me dat Duitse soldaten slap in de enkels zijn en niet kunnen schaatsen, dus

binden wij bij volle maan de schaatsen onder en nemen een voorschot op de vrijheid. In steeds wijdere bogen rijden we rond de boerderij. Bij maanlicht ga je nog harder dan je eigen schaduw. Hoog boven ons zingen de zwermen geallieerde bommenwerpers in v-formatie, en wij neuriën met hen mee: ‘En bij heldere maneschijn, bombarderen wij Berlijn.’

Het is bijna zeventig jaar later, vandaag zal de stormachtige 3de januari zich niet meer aan de schemer en de herinneringen ontworstelen. De noordwester wakkert aan tot storm, ik waai terug naar de hooizolder waar de onderduikers hun holen hebben. Van de meesten ken ik alleen de schuilnaam. De Jood heet Douwe, de student uit Leiden Sybe, de zuivelheer uit Bolsward Ymte Heeg. Bij de brug in de Workumer Trekvaart, voor ons de toegangspoort naar de boze wereld, staan ’s nachts altijd een paar onderduikers op wacht. Wanneer de schemer valt durft de rest van de onderduikersschare samen te hokken in een van de hooivakken die halverwege de stalperiode nog halfvol horen te zijn. Ik ontwaar weer hun gezichten, hoor hun stemmen.

Op een dag zijn er geen kolen meer voor de dorpschool en komt meester Sjoerd Hibma, een man zo lang en dun dat je hem volgens mem wel door een lampenglas kunt trekken, door de weilanden om ons les te geven. Er worden in de stal van buurman Postma koedekens achter de lange rij koeien gehangen, een petroleumlamp licht bij. We doen aan hoofdrekenen: ‘Een koe draagt negen maanden. Wanneer kalft de koe af als ze op 15 mei gedekt is?’

Onder de hanenbalken in het hooivak bij Postma luister ik mee naar een voorstelling die overloopt van de verhalen, uit een verboden radio klinken woorden met lange nagalm: geallieerden, Atlantische Oceaan, Leningrad, Hitler, razzia's.

Een oude onderduiker, die er op een dag zomaar is en ook zomaar weer zal zijn vertrokken, neemt plaats op een podium van balen stro. Ben ik bij buurman Buwalda? De oude onderduiker is de verteller, we noemen hem oom, maar dan op zijn Fries: omke. Zijn verhalen beginnen steeds met het voorlezen van een fragment uit een oude brief van een landverhuizer, die hij opdiept uit een oude doos. Het fragment klinkt als een Schriftlezing.

'Aandacht! Ik lees nu voor uit een brief van William A. Elgersma uit Gladstone, Minnesota. 23 mei 1903. Dit schrijven werd in juni van dat jaar in It Heidenskip bij de weduwnaar Elgersma besteld en aldaar vervolgens ook voorgelezen aan Willems oude schoonvader Bauke Haisma.

Geliefde Vader, Broers en Zusters,

Het gaat nu hard achteruit met de ziekte van Tjitske en nu zit ik alleen bij haar in de nacht daar ik dokter nog verwacht en dat zij zoms zoo benauwd voelt, zal ik u allen maar weer even berigten. Ik ben bang dat er nog slimmer tijden komen, daar het, zoo het nu lijkt, niet lang meer duren zal of ik moet mijn lieve vrouw missen

dan met mijn lieve kleine kinders alleen blijf. Het spijt ons uit uw brief te zien dat Lieuwkje ervan afziet naar hier te komen. Een huishoudster is hier niet te krijgen en wat moet het dan worden.'

Ik luister en maak een levende begrafenis mee, een afscheid zonder weerzien. Ik hoor de noodkreten opstijgen uit de duistere midscheeps van een emigrantenschip, zie de heimwee als rook uit de schoorsteen van een stoomboot vol landverhuizers vervliegen. Het hooivak van de boerderij verandert in het schemerige middendek van stoomschip Noordam van de Holland-Amerika Lijn.

'En toch vaar ik na de bevrijding naar Amerika,' zegt een onderduiker. Overal om me heen broeit een verlangen naar de verte.

'Omke de verteller moet even bereisd zijn als Paulus de apostel,' beweert de zuivelheer uit Bolsward. Ik geloof het onherroepelijk: met zijn witte baardje en droeve oogopslag lijkt de man als twee druppels water op de oude Paulus zoals Rembrandt hem heeft geschilderd en in het geschiedenisboek van mijn zuster staat afgedrukt.

In zijn jonge jaren had omke zijn dorp verlaten. Met wortel en al werd hij losgerukt uit de taaie terpaarde waarop al duizend jaar een kerk met stompe toren staat. De pijn van het losrukken ging maar niet over, werd aan de andere kant van de oceaan zelfs nog erger. Dat kwam doordat omke zijn ziel in het oude dorp had achtergelaten. Na een leven vol tegenslag, ontberingen en heimwee was hij teruggekeerd naar zijn geboortegrond.

Het dorp was niet meer het dorp dat hij had verlaten. ‘De zeeklei, waarop mijn wieg stond, was nog even vet en taai, maar mijn wortels konden er niet meer in gedijen.’

In het gebinte boven het hooivak hangen eigengekweekte tabaksbladeren over strak gespannen paardenleidsels. Het tabaksras Virginia ruikt het lekkerst. Het is wachten tot de tijd rijp en het blad droog is, en dan zijn we vrij. De onderduikers draaien tussen duim en wijsvinger sigaretten met verkruimeld blad, de flinterdunne bladzijden uit het psalmen- en gezangenboekje dienen als vloeitjes. Honderdvijftig psalmen en meer dan driehonderd gezangen gaan in rook op onder het balorig zingen van psalm 79: ‘Hoe lang zult Gij in gramschap zijn ontstoken zal ’t hevig vuur Uws ijvers eeuwig roken.’

Onze oudste knecht tilt me op zodat ik door een be-
stoft dakvenster naar buiten kan kijken. Ik zie zilvernate stroken weiland onder jagende luchten, twee dorpen, een scherpe en een stompe toren. En in de verte de zee-
dijk die mijn wereld omklemt.

Op een ochtend zijn de onderduikers vertrokken, omke inclus. Er is een razzia geweest waarbij ze alleen Douwe de Jood, die in werkelijkheid Justin Gerstner heette, te pakken kregen. Hij wilde de Duitsers niet vertellen bij wie van de zeven boeren hij ondergedoken had gelegen. Ook niet nadat ze hem met een geweerkolf bijna al zijn ribben kapot hadden geslagen. Toen hij maar bleef zwijgen, hadden ze hem de broek uitgetrokken en nog wat geplaaagd en gelachen. Het was in de ochtend van 31 okto-

ber 1944, vlak na melktijd tijdens het mest uitrijden. Bouke Buwalda, de boer bij wie Douwe was ondergedoken, hoorde een gewerknal, naar later zou blijken een nekshot.

Douwe had in drie maanden accentloos Fries leren spreken. Want wie goed Fries spreekt, in een blauwe boerenkiel rondloopt en ook nog eens goed kan melken, zal niet zo snel voor een Jood worden aangezien, dacht Buwalda. ‘Zo kun je hier leven, beleven, inleven en overleven.’

Is er sprake van verraad? Veel later vang ik op dat de groep onderduikers zich in het dorp verderop, in het spelonkachtige binnenste van de stompe toren had verscholen. Omke was een aantal dagen eerder met de noorderzon vertrokken.

Na de razzia en het plotselinge vertrek van onderduikers gaat de deur tussen onze kop-hals-rompboerderij en de wereld, die een paar maanden op een kier heeft gestaan, weer dicht. Nog nauwelijks betreden vreemden de erven in de buurtschap. De stalvenstertjes worden op gezag van de bezetter geblindeld, zodat 's nachts geen lichtstraaltje naar buiten kan sijpelen. De radio ligt diep onder het hooi verstopt op Hitlers overgave te wachten.

Van tijd tot tijd sjokt een buurman, krom gegroeid onder de lage zolders, bij ons de stal binnen. Van het oorlogsfront geen nieuws, over de dood van Douwe wordt gezwegen, het is alsof de grote mensen zich schamen dat ze de jongen van drieëntwintig jaar niet uit handen van

de Duitsers hebben kunnen houden. Wat ik alleen maar hoor, zijn beschouwingen over al of niet raszuiverheid bij de beesten. Het gaat over foklijnen en preferente stieren met adel. Dreunt het in de verte? Het zou ook wel eens onweer kunnen zijn.

Bij nieuwe maan komen 's avonds tegen halfnacht de boerenechtparen voor de traditionele koffiedrinkerij. In de opkamer hangen de op veekeuringen gewonnen medailles. Medailles zonder keerkant. Er worden herinneringen opgehaald aan legendarische fokstieren, onsterfelijk geworden vanwege hun sierlijke haarinplant, lieflijke kop, fraaie kruis, ruime zitbenen, droog beenwerk en geweldige vererving. Wordt hier een stille honger naar schone kunsten gecompenseerd? Het zaad van het vee is al over alle continenten uitgezaaid, maar zelf verlaten de boeren niet hun erf, omdat ze het nooit beter kunnen krijgen dan thuis.

Op 17 april 1945 bevrijden de Canadezen mijn wereld. Vandaag zijn ze in Bolsward, dus zullen ze morgen in Hichtum en Tjerkwerd zijn. Het is een milde en zonnige voorjaarsdag, je ziet het gras groeien, het vee wordt in de wei losgelaten. Verblind door het zonlicht vieren de dieren de bevrijding, heit volgt het gehos en gedans van afstand. Zo op het oog onbewogen. Het is zijn verjaardag, vandaag wordt hij tweeënveertig jaar.

De troostvogel

‘Je moeder heeft het hoofd voorgoed neergelegd.’ Ietje Wytsma is zes jaar als een buurvrouw het haar meedeelt. De kinderen in het dorp zeggen haar wat het inhoudt. ‘Je mem is dood.’ Een paar dagen later luidt in de oude toren van Hichtum de vrouwenklok. ‘Als het je vrolijk in de oren klinkt, komt je moeder in de hemel,’ hadden de kinderen aangekondigd. ‘Klinkt het droevig, dan gaat ze naar de hel.’

Die avond brengt haar vader haar voor het eerst naar bed. Hij heeft haar beloofd een sprookje te vertellen, maar het wordt een verhaal zonder begin en eind. ‘Mijn lieve famke,’ stamelt Sibbele Wytsma terwijl hij haar instopt, ‘sprookjes bestaan niet. Het werk moet ons erdoor slepen.’

Aan werk zal het landarbeider Wytsma niet ontbreken, minstens dertien uren per dag is hij bij de boer in de weer. Het is zwoegen op zware klei, de jonge weduwnaar komt alleen thuis om te slapen. Als Ietje tien jaar is, haalt Wytsma haar van de lagere school die in buurdorp Burgwerd staat. Zij mag vaders huishoudstertje worden.

Dit is het verdriet van Hichtum in de extreem natte nate winter van 1861. Blijkens een bericht in de *Leeuwarder Courant* heeft de wateroverlast in ons land zevenendertig doden geëist. Het is het jaar dat in Rusland de lijfeigenschap wordt afgeschaft en in Amerika president Lincoln de aanzet geeft tot afschaffing van de slavernij. Tussen Leeuwarden en Harlingen rijdt voor het eerst een stoomtrein. Waarschijnlijk heeft zich in een van de wagons een verraderlijke verstekeling verstoppt: de cholera, die het vooral op de armen heeft gemunt. Het zou wel eens kunnen zijn dat Ietjes moeder een van zijn slachtoffers was. ‘Na de dood van mijn Moeder, die op het laatst zoo bestelt was met hevige krampen, trof ik gelukkig een hele beste vader,’ tekent Ietje over deze periode op.

In de spaarzame regels die ze over haar kinderjaren schrijft, beklagt ze zich zelden: ‘In dik drie jaar school heb ik aardig wat geleert zoodat ik nog wat voor mijn nasaten kon opschrijven, verder is ’t in ’t leven toch een spel van geluk en genade.’

Als ze later probeert zich haar moeder voor de geest te halen, rijst het beeld op van een ‘in schemer gehulde bedstee, een gebloemd hoofdkussen, een diep weggezonden wit gelaat’. Aan de vader bewaart ze het beeld van een voorovergebogen man die aan de eettafel al kauwend in het niets zit te staren en af en toe mededeelt dat zij ‘een merakelsflink huishoudstertje’ is. En dat het werk hen er samen door moet slepen.

Het zijn de schaarse zonovergoten gebeurtenissen die in haar geheugen zullen blijven hangen. Zoals die milde,

lichte septemberdag in 1861. Het huishoudstertje stroopt als tienjarig meisje de weilanden af voor plukken schapenwol die aan landhek of afrasteringspaal zijn blijven haken. Het gaat om niet meer dan restantjes schapenvacht, maar het verzamelen ervan vervult het meisje met grote voldoening. Nadat ze thuis de wol heeft gewassen, spint ze er garen van, en daarvan kan ze weer winterondergoed voor vader en zichzelf breien.

‘Zij is een eersteklas wolzoekster,’ prijst de vader haar. Vanaf de sterfdag van zijn vrouw spreekt hij zijn dochtertje in de derde persoon aan: van jij is ze zij geworden.

‘Wat sta je te dromen!’ Het is de vrolijke stem van haar vriendje en leeftijdgenoot Meindert Boorsma, bij wie ze in de klas heeft gezeten. ‘Kom Ietje, twee kunnen meer dan één.’ Meindert is een wees die de taal bezigt van zijn grootouders die hem opvoeden. ‘Of ben jij niet genegen samen met mij naar schapenwol te zoeken!’

‘Zeker wel.’

‘Eigenlijk hoor jij naar school te gaan!’ oreert de jongen quasi bestraffend.

‘En jij dan!’

“‘Ik kan veel meer leren van de vogels des velds,” zegt mijn pake.’ De jongen stamt uit een geslacht van vogelaars. ‘Vandaar dat ik af en toe vrij van school mag nemen.’

De rest van de dag gaan de jongen en het meisje op zoek naar schapenwol. ‘Ietje, ik geef je in overweging de

natuur goed in je op te nemen. Neem waar hoe de kieviten zich op zijn eindseptembers groeperen. Weet je trouwens waaróm ze dat doen? Ik leg het je uit: als de schaduwen langer worden, vergaderen de trekvogels over hoe ze aanstonds het beste kunnen overwinteren. Ja famke, de vogels hebben een hele reis voor de boeg. Vandaag of morgen nemen ze afscheid van ons. En wij van hen.’

‘En volgend voorjaar komen ze terug,’ weet zijn vriendinnetje.

‘Goed zo, je leert snel. Begin maart al zijn hier de eerste kieviten terug om ons hun eerste ei toe te vertrouwen. Dat doen ze omdat wij vogelaars goed op hen toezien. Koning Winter kan tot diep in maart op de troon blijven zitten, maar het eerste kievitseï wordt altijd vóór het middaguur van de 19de maart gelegd. Dat heeft met de stand van de zon te maken. Dat allemaal heb ik van pake geleerd. Vlak na de vreselijk strenge winter van 1837 vond hij het eerste kievitseï van heel Nederland, en weet je waar het lag? Tussen twee dooiende ijsschotsen, vlak naast een nog deels dichtgevroren greppel, en wel in het weiland van boer Mensonides op de Bargepelshoeve. De oude Mensonides heeft het allemaal in zijn *Almanak voor den Landman* opgeschreven.’

‘Tjonge nog eens aan toe.’ Ietje luistert vol ontzag.

‘Ja famke, zo hoor je nog eens wat van het trekvogelwezen dat zo op het leven van het mensdom lijkt. Pake had met beppe ook een lange reis over de wijde oceaan willen maken, maar zij geloven dat je naar de andere kant van de wereld je ziel niet mee kunt nemen. Je ziel laat je

achter in het land waar je bent uitgebreed. “Reizen is een raar verlangen,” zegt pake, “daar kun je maar beter niet aan toegeven.”

Naar deze grootvader aan vaderskant is Meindert vernoemd. Hij draagt ook diens bijnaam: Vogeltje. Op zijn Fries: Meindert Fûgeltsje.

Voor zijn enige kleinkind maakte senior op de dag van diens geboorte een bijzonder vogellokfluitje. Als materiaal gebruikte hij een moot oeroude koeienrib – gevonden in de terp van Hichtum – met daarin verwerkt twee flinterdunne koperplaatjes. Het mondstuk sneed hij uit een harde knoest van ebbenhout. Toen hij het kleine instrument af had, legde hij het in de wieg van zijn pasgeboren ‘pakezegger’, in de hoop dat zijn kleinzoon en naamgenoot een even goede vogelaar en natuurman zou worden als zijn voorvaderen. Meindert Fûgeltsje stond toen al bekend als de Stradivarius onder de vogelfluitmakers.

Toen de oude voor het eerst aanhoorde hoe levensecht zijn kleinzoon de kievit, en vervolgens ook de tureluur en grutto nadeed, kon hij niet geloven dat hij niet naar een levende weidevogel luisterde.

Voor Ietje en de jonge Meindert zit de wolzoekdag er bijna op. Terwijl het duo met een flinke zak vol terug naar het dorp loopt, hoort Meindert in de verte de roep van de goudplevier. Snel verschuilt hij zich met Ietje achter een hek, haalt zijn fluitje tevoorschijn en reageert op de trekvogel met een wat schuchter klinkend antwoord. ‘Let op,’ fluistert hij, ‘ik doe eerst alsof ik een jong, nog

wat onzeker vogeltje ben. Verderop zal de vlucht wilsters, goudplevieren dus, meteen begrijpen dat het een verdwaalde ziel is. Ik verwacht dat de wilsters hem in hun vlucht mee willen nemen. Wacht maar, ze komen hem halen.' Opnieuw zet Meindert het fluitje aan zijn lippen.

'Wat doe je nou? Je doet niet de wilster maar de kievit na,' sist Ietje. 'Waarom ben je nu ineens een kievit?' Maar daar scheert al een vlucht als een ruisende windvlaag over hen heen.

'Het zit zo,' antwoordt Meindert. 'Tijdens de trek reist in vrijwel iedere vlucht wilsters een andere soort vogel mee. Deze keer hebben ze een kievit in hun gezelschap. Hij vliegt mee als troostvogel. Pake zegt dat je op een lange trek met veel ontberingen niet zonder troost kunt.'

Ietje moet nog twaalf worden als ook zij niet ontkomt aan het lot dat generaties aaneen vrijwel iedere landarbeidersdochter zal treffen: ze wordt als jongste dienstmeid bij een boer 'besteld'. Op een ochtend in de eerste helft van mei neemt vader haar mee naar het buurtschapje Sieswerd onder Hichtum. 'Ik zal proberen je voor kost en inwoning bij de grote veeboer te bestellen.'

Vader en kind melden zich in de schuur, waar Sibbele Wytsma met de pet in de hand de boer en boerin vraagt of zij zijn dochtertje 'als jongste meid willen hebben'. En zo ja, of de boer zijn meisje de hand wat boven het hoofd wil houden, want zij verloor haar moeder toen ze nog maar zes was. 'Zij heeft wat weinig school gehad,' gaat Wytsma door, 'maar het kind kan toch mirakels goed le-

zen en schrijven, het is een heel pienter en welopgevoed famke.’

‘We hebben hier de meid niet om ons voor te lezen en helegaar niet om ons het een en ander voor te rekenen,’ zegt de boer.

‘Daar heeft de boer gelijk in.’ Wytsma heeft geleerd zich in te houden. ‘Maar ik kan de boer en boerin met recht en reden zeggen dat mijn dochtertje al het huishoudelijk werk goed verstaat, en zeker ook het melken, dat ze onder de geit en het schaap heeft geleerd. Jazeker, boer en boerin, als weduwnaar heb ik ervoor gezorgd dat ze ook in het voorhuis al het werk aankan. Ik vraag u alleen maar: Wilt u dit meisje vanwege haar zeer jonge leeftijd de hand wat boven het hoofd houden?’

Er valt maar een glimp voorjaarslicht door de kleine ronde schuurramen naar binnen. De boer doet een stap opzij zodat hij Ietje beter kan monstere. ‘Ik zie wel dat ze al een paar vlezige melkershanden heeft.’

‘Maar wat moeten we verder met het kind aan,’ gaat de boerin zuchtend verder. Haar man laat hier nog een waarschuwing op volgen: ‘Op Sieswerd hebben we onze eigen wetten: ’s ochtends om kwart over vier zit mijn werkvolk onder de koeien, ook de jongste meid.’

Dan verlaat Wytsma, zonder nog een woord te zeggen, met zijn dochtertje de schuur.

Ietje zou later haar eerste ‘besteldag bij de boer’ zo verwoorden: ‘Ik voelde mijn hand in die van heit verdwijnen, en met hem bedaarde ik buiten, en het werd ineens

helemaal licht en vrij om me heen. Verder het landpad op gekomen zei ik: “Hooft heit de vogels ook zo mooi zingen?” Hij zei: “Ik hoor niets, maar zij moet maar goed naar ’t zingen van de vogels luisteren.”

De mislukte bestelling op Sieswerd moet plaats hebben gevonden op 12 mei 1862. Deze datum was op het platteland de transferdag voor boerenpersoneel en werd Oude Mei genoemd.

‘Kom famke,’ zegt vader Wytsma, ‘laat ons een paar uurtjes stevig doorstappen.’ Overal om haar heen hoort Ietje nog steeds het hooglied van de weidevogels. Nu een leeuwerik die zijn geluk niet op kan. ‘Heit, de Ijurk.’ Van iedere vogel kent ze inmiddels de wijs en de Latijnse, de Nederlandse en Friese naam. Met dank aan Meindert Fûgeltsje.

Waarschijnlijk is ze nog diezelfde dag op een groot akkerbouwbedrijf in het dorp Arum besteld. Als jongste meid die hier enkel de boerin moet helpen. Als Sibbele Wytsma een maand later op een zondagmiddag zijn dochtertje met een bezoek verrast en erachter komt dat zij te midden van de knechten in een houten voederbak moet slapen, neemt hij haar nog hetzelfde uur weer mee naar Hichtum. Zij wordt weer zijn huishoudstertje.

Eind oktober 1863 brengt de postbode een brief, afkomstig van de boer van Sieswerd. ‘Het jonge meisje kan alsnog komen en wel voor melktijd op de dag van Allerheiligen.’ Naar alle waarschijnlijkheid heeft de dominee van de gecombineerde hervormde gemeente Burgwerd-

Hichtum weet gekregen van wat zich op 12 mei in de schuur heeft afgespeeld. De zeer sociaal ingestelde Gysbert Duval Slothouwer, die hier maar liefst vijftig jaar predikant was, kende zijn pappenheimers.

Later zal Ietje haar werkgever te Sieswerd aldus omschrijven: ‘Op Allerheiligen kwam ik bij de boer die niet zoo allerheiligst was doch de boerinne zat in wezen nog wel wat goeds in, dat scheelde. Bovendien zeide dominee Slothouwer dat ik altijd kon komen als er iets mis zou gaan.’

Een novemberse namiddag in de stal. Achter een lange rij koeien bungelt maar één olielampje. Bij een minder zuinige boer branden er twee, soms zelfs drie. Links en rechts hoort het nieuwkomertje de eerste stralen in lege emmers spuiten.

‘Kijk, daar achter die twee deurtjes in de stalmuur is je bedstee!’ zegt iemand achter haar. Ze hoort eerst niet dat het de stem is van haar wolzoekvriendje.

‘Fûgeltsje! Je hebt een mannenstem gekregen.’

‘Wis en waarachtig, famke.’

‘En wat ben je groot geworden.’

‘Daarom krijg jij mijn bedstee, ik pas er niet meer in, ik zei laatst tegen de boer: “Ik ben te groot voor de knechtenbedstee en ook te groot voor de lage stalzolder hier.” Toen zei de boer: “Dan wordt het als de bliksem tijd dat je hier op Allerheiligen van het erf bent.” Toen zei ik: “Ik kan me morgen al beter bestellen. Bij de grote boer in Hartwerd.”’